

ПИТАННЯ БЕЗПОСЕРЕДНЬОГО ОБ'ЄКТУ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 333 КК УКРАЇНИ

Т. О. Михайліченко

У статті досліджено проблему невідповідності родового та безпосереднього об'єктів злочину, передбаченого ст. 333 КК України. Наведено додаткові аргументи на користь позиції, що порушення порядку здійснення міжнародних передач товарів, що підлягають державному експортному контролю, слід розмістити серед злочинів проти громадської безпеки.

Ключові слова: порушення порядку здійснення міжнародних передач товарів, що підлягають державному експортному контролю; безпосередній об'єкт; товари військового призначення; товари подвійного використання; злочини проти громадської безпеки.

Як відмічають науковці, за сучасної міжнародної ситуації найбільше занепокоєння в світовій спільноті викликає ймовірність потрапляння зброї масового знищення, її компонентів чи технологій виробництва до країн з нестабільною обстановкою або до терористичних організацій [1, с. 80]. Тому, по-перше, наша держава, як член ООН, взяла на себе зобов'язання вживати ефективних заходів з метою встановлення національного контролю для недопущення розповсюдження ядерної, хімічної та бактеріологічної зброї та засобів її доставки (згідно з Резолюцією Ради Безпеки ООН від 28.04.2004 р. № 1540). По-друге, в Україні прийнято ряд нормативних актів, які регулюють порядок здійснення міжнародних передач товарів, що підлягають державному експортному контролю (Закон України «Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання» від 20.02.2003 р., Положення про державну службу експортного контролю, затверджене Президентом України від 17.04.2002 р., Порядок здійснення державного контролю за міжнародними передачами товарів подвійного використання, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 28 січня 2004 р. та ін.), а також створено державні органи, які слідкують за належним виконанням порядку (Державна служба експортного контролю України, Міжвідомча комісія з політики військово-технічного співробітництва та експортного контролю, Служба безпеки України). І наостанок, Кримінальний кодекс України у розділі XIV «Злочини у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації» містить ст. 333, яка встановлює кримінальну відповідальність за порушення порядку здійснення міжнародних передач товарів, що підлягають державному експортному контролю. Тобто нині Україна, як і всі держави загалом, докладають значних зусиль щодо недопущення неконтрольованого розповсюдження товарів військового призначення та подвійного використання, оскільки це сприяє підтриманню міжнародної стабільності.

Водночас дослідників, які б аналізували злочин, передбачений ст. 333 КК України, небагато. Зокрема, це: С. В. Грачов, С. Ю. Ільченко, О. С. Самойлова, О. В. Шамара. Варто відмітити, що досить часто ними піднімалося питання щодо недоцільності розміщення вказаного злочину в розділі XIV КК України. Тож ми маємо на меті проаналізувати висловлені позиції та навести власні аргументи на користь однієї з них.

Отож, як вже зазначалося законодавець розмістив ст. 333 у розділі XIV КК, тим самим встановивши, що родовим об'єктом злочинів, які містяться в ньому є «суспільні відносини, що забезпечують обороноздатність України, її незалежність, територіальну цілісність і недоторканність» [2, с. 689]. Натомість безпосереднім об'єктом досліджуваного злочину науковці визнають: а) «суспільні відносини, що забезпечують національну безпеку України, її міжнародний авторитет у сфері дотримання міжнародних зобов'язань щодо нерозповсюдження зброї масового знищення, засобів її доставки, обмеження передач звичайних видів озброєння, а також здійснення заходів щодо недопущення використання зазначених товарів з терористичною та іншою протиправною метою» [2, с. 697]; б) «встановлений порядок здійснення міжнародних передач товарів, що підлягають державному експортному контролю» [3]. Таким чином, чітко можна прослідкувати, що родовий та безпосередній об'єкти в даному випадку не співвідносяться між собою як «особливе» та «окреме», а злочин, передбачений ст. 333 КК, «вибивається» із ряду однорідних злочинів, які вчиняються у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації. Крім того, як слушно зауважує О. С. Самойлова, *de-facto* шкода родовому об'єкту (зокрема, суспільним відносинам у сфері забезпечення недоторканності державних кордонів) не

щоразу заподіюється та, навіть, не створюється загроза заподіяння такої шкоди. Так, вказані суспільні відносини не порушуються якщо, наприклад, продаж товарів військового призначення чи подвійного використання іноземним суб'єктам господарської діяльності здійснюється на території України [4, с. 290].

Тому в науці було запропоновано перенести досліджуване діяння до іншого розділу КК. Так, приміром, С. В. Грачов та О. В. Шамара пропонують відразу кілька ймовірних варіантів переміщення: 1) до злочинів у сфері господарської діяльності (цей варіант вказаний як найбільш оптимальний); 2) до злочинів проти основ національної безпеки; 3) до злочинів проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку [1, с. 95]. Та як відмічають самі дослідники два останні варіанти мають ряд доводів як на користь таких підходів, так і ряд протипоказань, основним серед яких є проблема побудови нової архітектури Особливої частини КК України [1, с. 97]. Що ж до першого варіанту, то С. В. Грачов та О. В. Шамара наводять такий аргумент на підтримку власної позиції: міжнародна передача товарів, що підлягає державному експортному контролю, – це різновид зовнішньоекономічної діяльності, яка є господарською діяльністю, тому даний злочин і має бути серед злочинів у сфері господарської діяльності. Варто також відмітити, що вчені при цьому обов'язковим додатковим об'єктом даного злочину за таких умов називають відносини національної безпеки України в зовнішньополітичній сфері, а додатковим факультативним об'єктом – відносини громадської безпеки [1, с. 101]. Однак, на нашу думку, віднесення порушення порядку здійснення міжнародних передач товарів, що підлягають державному експортному контролю до злочинів у сфері господарської діяльності є недоцільним, оскільки, як слушно відмічає значна кількість дослідників, склад контрабанди зброї і боєприпасів до неї слід виключити із т. зв. господарських злочинів та віднести до злочинів проти громадського порядку.

Натомість, більш вдало на нашу думку пропонує вирішити цю проблему О. С. Самойлова, яка зазначає, що аналізований склад злочину слід відносити до злочинів проти громадської безпеки, адже вчинення порушення порядку здійснення міжнародних передач товарів, що підлягають державному експортному контролю, створює умови «для безконтрольного розповсюдження різних видів зброї у світі, для озброєння екстремістських, терористичних угруповань тощо» [4, с. 289]. Підтримуючи наведену позицію, слід також наголосити, що метою аналізованого злочину є захист безпечних умов життєдіяльності суспільства від джерел підвищеної небезпеки. А товари військового призначення¹, як і товари подвійного використання² загалом і є такими джерелами або ж, використовуючи дані предмети, можна розробити чи виробити джерела підвищеної небезпеки. Тобто родовим об'єктом аналізованого злочину має бути саме громадська безпека, основним безпосереднім – суспільні відносини, що забезпечують встановлений порядок здійснення міжнародних передач товарів, що підлягають державному експортному контролю, а додатковим безпосереднім об'єктом – національна безпека України, суспільні відносини у сфері господарської діяльності тощо. Крім того, варто звернути увагу й на тяжкість даного злочину і невідповідність законодавчо закріпленого покарання рівню суспільної небезпечності злочину. Так, контрабанда (ч. 1) є тяжким злочином (карається позбавлення волі від 3 до 7 років), а порушення порядку здійснення міжнародних передач товарів, що підлягають державному експортному контролю, (ч. 1) – злочин середньої тяжкості (карається штрафом від 100 до 200 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до 3 років, або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до 3 років або без такого), хоча судова практика свідчить про те, що досліджуваний злочин є не менш суспільно небезпечний, ніж контрабанда.

Отож, на нашу думку, перенесення злочину, передбаченого ст. 333 КК України, як і контрабанди зброї та боєприпасів до неї (ст. 201 КК), до розділу IX «Злочини проти громадської безпеки» сприятиме гармонізації національного кримінального законодавства.

¹ Відповідно до ст. 1 Закону України «Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання» від 20.02.2003 р. № 549-IV, це: озброєння, боєприпаси, військова та спеціальна техніка, спеціальні комплектуючі вироби для їх виробництва, вибухові речовини, матеріали та обладнання, спеціально призначені для розроблення, виробництва або використання зазначених виробів.

² Відповідно до ст. 1 Закону України «Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання» від 20.02.2003 р. № 549-IV, це: окремі види виробів, обладнання, матеріалів, програмного забезпечення і технологій, спеціально не призначені для військового використання, а також послуги (технічна допомога), пов'язані з ними, які, крім цивільного призначення, можуть бути використані у військових або терористичних цілях чи для розроблення, виробництва, використання товарів військового призначення, зброї масового знищення, засобів доставки зазначеної зброї чи ядерних вибухових пристроїв, у т. ч. окремі види ядерних матеріалів, хімічних речовин, бактеріологічних, біологічних та токсичних препаратів, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України.

Література

1. Відповідальність за порушення порядку здійснення міжнародних передач товарів, що підлягають державному експортному контролю, за кримінальним законодавством України: монографія / С. В. Грачов, О. В. Шамара / За заг. наук. ред. О. М. Литвака. – К. : Видавничий дім «Артек», 2015. – 286 с.
2. Кримінальний кодекс України : наук.-практ. коментар : У 2-х т. ; за заг. ред. В.Я. Тація [та ін.]. – Т. 2: Ос. ч. – 5-те вид., доп. – Х.: Право, 2013. – 1040 с.
3. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. : М. І. Мельник, М. І. Хавронюк. – 9-те вид., перероб. та доп. – К. : Юрид. думка, 2012. – 1316 с.
4. Самойлова, О. С. Особливості об'єкта злочину, передбаченого ст. 333 Кримінального кодексу України / О. С. Самойлова // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. – 2010. – Серия «Юридические науки». – Том 23 (62). – № 1. – С.285-291.

Myhailichenko T. *The question of the direct object of crime covered by the article 333 of the Criminal Code of Ukraine. The problem of the disparity of subsumer and direct objects of crime covered by the Article 333 of the Criminal Code of Ukraine is researched in the article. It's pointed, that additional arguments in favour of the position that missequencing of the international transfer of goods which are subjects to the state export control should qualify as crimes against public safety.*

Keywords: *missequencing of the international transfer of goods which are subjects to the state export control; direct objects of crime; military goods; dual-use products; crimes against public safety.*

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

Юридичний факультет

**АКТУАЛЬНІ
ПИТАННЯ РЕФОРМУВАННЯ
ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ**

Збірник матеріалів

XIII Міжнародної науково-практичної конференції

м. Луцьк, 24–25 червня 2016 р.

Луцьк
Вежа-Друк
2016